

Dental Emergencies and חולה שיש בו סכנה

1. Ludwig's Angina <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/23457-ludwigs-angina>

Bacteria from an abscessed tooth or a mouth injury can cause Ludwig's angina. This rare type of cellulitis can spread quickly to your tongue and neck. Swelling can occur that cuts off breathing. This is a life-threatening emergency. Most people recover with antibiotics and surgery to drain the abscess. Rarely, the condition is fatal.

2. Rabbi Dr. Avraham Sofer Avraham (21st century Israel), Nishmat Avraham Orach Chaim 328:11

אם סובל מכאובים חזקים ביותר כך שיש חשש של דלקת או מוגלה, או אם יש נפיחות בחניכיים, ואפילו ללא כאבים, צריכים לחלל את השבת לפי הצורך, ואפילו באיסורי תורה כי מצב כזה יכול להיות מסוכן.

If one suffers from especially strong pain such that there is concern for infection or pus, or the gums are inflamed – even without pain – then they must violate Shabbat as needed, even biblical law, for this could be dangerous.

3. Talmud, Shabbat 109a

רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדריכא ליה חמרא אגבא דכרעיה ויתיב קא צמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הילל חלא לא אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני... דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת Raveina went to Rav Ashi's house and saw that a donkey had trampled his foot; he was soaking it in vinegar. Raveina said, "Doesn't the master agree with Rav Hillel that one may not use vinegar?" He replied, "The back of the hand and top of the foot are different... for Rav Ada bar Matnah said, citing Rav, 'The back of the hand and top of the foot are as an internal wound, and one violates Shabbat for them.'"

4. Rabbi Yosef Karo/Rabbi Moshe Isserles (16th century Israel/Poland) Shulchan Aruch Orach Chaim 328:3

כל מכה של חלל דהיינו מהשינים ולפנים, ושינים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת; ודוקא שנתקלקל א' מהאברים הפנימים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה, אבל מיחושים אין נקראים מכה.

הגה: מיהו מי שחושש בשיניו ומצטער עליו להוציאו, אומר לא"י להוציאו (ב"י בשם אורחות חיים ואוסור והיתר הארוך)

Mechaber: One violates Shabbat for any internal wound, meaning from the teeth and inward, including the teeth. This is specifically where one of the internal organs has a wound or infection or the like; aches do not qualify.

Rama: But one whose teeth hurt, who has pain such that he wishes to remove a tooth, may tell a non-Jew to do it.

5. Talmud, Yoma 84a

רבי יוחנן חש בצפידנא אזל גבה דההיא מטרוניתא עבדא ליה מלתא חמשא ומעלי שבתא. אמר לה בשבת מאי?

Rabbi Yochanan was in pain from *tzafidna*. [Rashi: A disease of the teeth and gums, beginning in the mouth and ending in the intestines; it is dangerous] He went to a Roman matron, who prepared a treatment on Thursday and Friday. He asked her: What should I do [to create the treatment for myself] on Shabbat?

6. Rabbi Yisrael Meir Kagan (19th-20th century Poland), Mishneh Berurah 328:7

וכ"ש אם חלה מקום מושב השיניים דהיינו החניכיים בודאי הם בכלל מכה שבתוך חלל הגוף:

And certainly where the seat of the teeth, meaning the *chanichim*, is ill; this is included in "internal wounds".

7. Rabbi Yisrael Meir Kagan (19th-20th century Poland), Mishneh Berurah 328:8

בצפידנא אפילו החולה והרופא אומרים א"צ לחילול אמרינן דאין בקי אין בזה כי מקובל ביד חז"ל שסכנה היא ובשאר כאב השיניים דחשיב כמכה של חלל בסתם מחללין וכשאומר הרופא או החולה שא"צ אין מחללין.

With *tzafidna*, even should the patient and doctor say there was no need to override, we would say they are not expert; our sages have a tradition that this is dangerous. For other pains of the teeth, which we consider "internal wounds", we assume that we should override, but should the doctor or patient say there is no need, we would not override.

8. Rabbi Eliezer Waldenberg (20th century Israel), Tzitz Eliezer 20:47

לאור כל האמור בנראה דנידון השאלה שלפנינו "בדלקת מוך השן" "הגורמת לכאבים עזים בלתי נסבלים", דנחשב זה שפיר כמכה של חלל, ואם כן אם אין רופא עכו"ם מצוי, או שאין הרצון לסמוך על רופא עכו"ם, ואין דרך אחרת כי אם ע"י רופא ישראל ובעשיית מלאכה דאורייתא בריפוי והשקטה, או בהוצאת השן, דאזי שפיר יש להתיר זאת

Based on all that has been said, it appears that infection inside a tooth, causing "powerful, intolerable pain," is considered an internal wound. If so, then if there is no non-Jewish doctor or one does not trust him, and the only way is with a Jewish doctor violating biblical law to heal and numb or remove the tooth, it would be correct to permit it.

Losing a tooth and סכנת אבר

9. Mishnah Oholot 3:3

כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשער והצפורן.

Any part of a corpse communicates impurity, other than teeth, hair and nails [when not connected to the body].

10. Rabbi Naftali Zvi Yehudah Berlin (Netziv) (19th century Russia), Meromei Sadeh to Avodah Zarah 28a

"החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ" ... הקשה אחד מן החברים שי', דילמא הוי סכנת אבר ... ונראה לדייק מכאן דסכנת אבר אינו אלא שאינו יכול למלאות חסרונו, דאפילו עין אחת ודאי שאינו דומה לראיה דשתי עינים... אבל כשחסר לו שן אחד עדיין משתלם מלאכת הטחינה בשאר שיניו...

"One who has a toothache should not rinse them with vinegar"... One of the students asked: Perhaps this involves danger to an *eiver*... And it appears appropriate to deduce from here that danger to an *eiver* is only where one cannot make up for the deficiency, for even [seeing with] one eye is not like seeing with two eyes... But where one is missing a tooth, he can still chew with the other teeth...

11. Rabbi Dr. Moshe Tendler, Dr. Fred Rosner, Dental Emergencies on the Sabbath, JHCS Vol. 14

Since the jaw is an *eyver* and the absence of teeth interferes with its proper functioning, and since the reimplantation of those teeth would restore the proper functioning of the jaw, the traumatic avulsion of teeth represents a situation of *chesron eyver*.

12. Rabbi Raphael Evers (אייפרס) (21st century Holland), vaShav v'Rapha Vol. 3 #63

מש"כ דבשן אחד כיון דיכול ללעוס ביתר שיניו לא הוי סכנת אבר, לענ"ד מילתא דתמיל' הוא, דהלא כללות השיניים ה"ה הרכבה של כמה וכמה שיניים שנתהוים לגוף אחד שע"י האדם יכול ללעוס, וא"כ מהיכי תיתי לחלק בין אחד לכל שיניו, דודאי חסרון שן או שתיים מהם יש בו הגבלה ביכולת הלעיסה, ואף אחד לא נברא למגנא!

Regarding [Netziv's] statement regarding a single tooth, that since one can chew with his other teeth this is not considered danger to an *eiver*, in my humble opinion this is shocking, for the collection of teeth is a combination of multiple individual teeth which become a single unit via which a person can chew. If so, what is the basis for distinguishing between one tooth and all of his teeth? Certainly, loss of one or two teeth would limit chewing, and no tooth was created for nothing!

13. Rabbi Shemuel Wosner (20th-21st century Israel), Shevet haLevi 8:92:1

מיהו עיקר חזרת שן נפל ולהדביקו ולהשרישו מחדש יראה דאפילו איסור תורה יש בו, עיין שבת צה. גודלת משום בונה, ועיין שבת קכג. לענין אסובי ינוקי בשבת ובתוס' שם, ועיין שבת קמז. ושם ע"ב לענין החזרת חומרי שדרה דמיחזי כבונה, מכל הנ"ל מוכח דאיכא גדר בונה דאורייתא בגוף האדם.

But regarding the essential returning of a fallen tooth and making it adhere and take root anew, it appears that there is even a biblical prohibition. See Shabbat 95a that braiding is *boneh*, and see Shabbat 123a regarding shaping a child on Shabbat and Tosafot there, and see Shabbat 147a and 147b regarding restoring vertebrae appearing like *boneh*. From all of this it is clear that there is an aspect of biblical *boneh* with a human body.

14. Rabbi Dr. Avraham Sofer Abraham (contemporary Israel), Nishmat Avraham Orach Chaim 340:7:7

אדם שקיבל מכה בפיו ועקב זה נפלה לו שן, אם הוא מחזיר את השן למקומה ומחזיק אותה שם עד שהוא יכול לקבל טיפול ע"י רופא שיניים, יש סיכוי טוב שהשן תשוב ותיקלט בחזרה, אך בתנאי שהוא (הפצוע) יחזיר את השן למקומה תוך חצי שעה מזמן שנפלה. אם זה קרה בשבת, שמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר לעשות כן (דהיינו להחזיק את השן במקומה עד שיוכל להגיע לרופא שיניים במוצאי שבת).

Someone was struck in his mouth, and as a result his tooth fell out. If he returns the tooth to its place and holds it there until he can receive a dentist's care there is a good chance that the tooth will be restored and take root – but only if (the injured person) returns the tooth to its place within half an hour of when it fell out. I've heard from Rabbi Shlomo Zalman Auerbach that if this happens on Shabbat, one may do this (meaning, to hold the tooth in place until one can go to a dentist after Shabbat).

15. Rabbi Eliezer Waldenberg (20th century Israel), Tzitz Eliezer 20:47

כבר השיב בכגון זה להתיר בספר שו"ת הר צבי... אודות שיניים תותבות שזזות ממקומן ונפלות, שמותר להדביקם בנתינת אבקה על גג השיניים שעל ידי זה הם נדבקים לחיך, היות והדיבוק אינו דבר המתקיים כי אם לכמה שעות ע"ש. וגם אני השבתי על כגון זה להתיר...

Rabbi Zvi Pesach Frank already permitted this in a responsum regarding false teeth which shift from their place and fall out, saying one may make them stick with powder atop the teeth, which will cause them to adhere to the palate, since this will only last for several hours. I have similarly permitted it.

Children: Toothaches and Baby Teeth

16. Oral Analgesics (painkillers to be swallowed)

<https://www.ada.org/en/member-center/oral-health-topics/oral-analgesics-for-acute-dental-pain>

17. Rabbi Shalom Yosef Gelber, Rabbi Yitzchak Mordechai Rubin (20th-21st century Israel), Orchot Shabbat 13:45

אסור להשתמש בצמר גפן טבול בנוזל לצורך חיטוי פצע וכיוצ"ב משום איוסר סחיטה. וכן אסור להשתמש לצורך זה בקיסם שיש בראשו צמר גפן. אמנם מותר לשפוך נוזל על גבי הפצע ולקנחו בצמר גפן יבש.

18. Rabbi Asher Weiss (contemporary Israel), Minchat Asher 1:14:4

וכיוצא בדבר לגבי קיסמי אוזנים שהם מקלות דקים שבקצה המקל מלופף צמר גפן דחוס נראה שמותר להשתמש בהם לכתחלה כיון שבשימוש רגיל אין בהם סחיטה כלל ואין זה דומה לספוג או לכדורי צמר גפן דצמר הגפן שבמקלות אלה דחוס הוא וספיגתו מועטת ולא נועד כלל לספיגה ולסחיטה ואף אם לפעמים בא לידי סחיטה הוי דשא"מ ולא פס"ר ועוד דהרי

אף בספוג מבואר ראם יש לו בית אחיזה מותר לקנח בו והרי מקלות אלה בית אחיזה הן לגבי הצמר גפן המלופף בראשן ואין המשתמש נוגע כלל בצמר הגפן וא"ב פשוט דמותר להשתמש בהם בשבת